

Budapest nem olyan ősrégi műemlékekkel teli város, mint például Prága, vagy az öreg Európa más metropolisai, ahol a város lakói a nemzeti történelmet szinte az utcákon, tereken, az épületeket szemlélve tanulhatják meg. Így hát a budapesti lakosok, s a főváros vidéki látogatói szórakozottan, sietősen róják az utcákat, mennek el a házak mellett, szelik át a tereket, amelyeknek kövei bölcs, elnéző mosollyal néznek le rájuk, mintha csak mondanák: „Hej, mi mindenről tudnánk mi nektek mesélni, ha egy kicsit szóba elegyednétek veünk!”

Kérjük hát meg a kedves, öreg, szívünkhöz nőtt budapesti köveket, beszéljenek nekünk a hősi múltról, mondják el, mi mindent láttak negyven évvel ezelőtt, azon a forradalmas, gyönyörű szép márciuson!

Thököly út 56. Emeletes, fákalkal övezett épület. Az egyik sarkán az MSZMP és a KISZ körzeti helyiségeibe vezet a kapu, a másikon mozi hívogatja a zuglóiakat.

De annak idején, 1919 márciusában és még azelőtt, a győzelműs forradalom előkészítésének éveiben, hónapjaiban, heteiben, és napjaiban, mikor a gyári szírnák lefűjták a munkát, benépesedett ez a környék, étellel telt meg ez a ház.

A Vasmunkások Szakszervezetének helyiségei húzódtak meg a Thököly út 56. Sok sztrájk harcos demonstráció, viharos

munkásgyűlés székhelye volt a vasasok székháza.

A háború éveiben, majd az őszirózsás forradalom napjaiban sok vita, illegális megbeszélés, agitációs és szervező munka színhelye volt a vasasotthon. S 1919 májusában szinte hadiszállássá és toborzóhelyé változott a szakszervezet székháza. A vöröshadsereg vasasereideibe itt jelentkeztek a fiatal és öreg harcosok. Ide, otthonukba jöttek fegyvert kérni, amellyel védék a szűkebb családi otthont és a tágabb otthont: szabad hazájukat.

Városmajor utca 42. Bizony, ma már egy kicsit viharvert a csendes, budai utca bérházának ábrázata. De annak idején, negyven évvel ezelőtt modern háznak számított ez az épület. S az egyik lakásban, Kelen József mérnök, a Tanácsköztársaság későbbi termelési népbiztosa lakásán egy novemberi vasárnap 30—40 munkás, katona, értelmiségi gyűlt össze.

A szomszédok bizonyára azt hitték, hogy afféle vasárnapi terefere folyik. Nem is sejtették, hogy tőzszomszédságukban az újkori magyar történelem egyik legnagyobb eseménye megy végbe. A Kelen-lakás ven-

Nyisztor György és Szamuely Tibor az Országház téren 1919 júniusában.

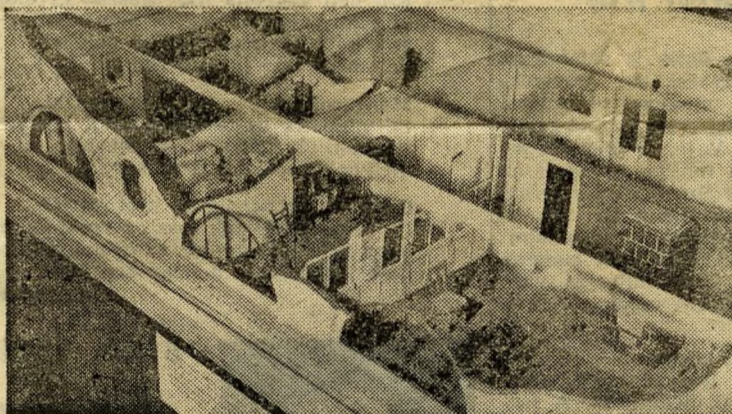
déje, a magyar forradalmi munkásmozgalom legjobbjai megalakították a Kommunista Magyarországi Pártját.

Visegrádi utca 15. 1919-ben ez a ma olyan forgalmas környék még külteleknek számított. Szomszédságában nagy grundok húzódtak, egészen ki a Váci út és Ujpest, a fővárosi munkásság fellegvárai felé.

1918 november végétől megélénkült a környék. A Kommunista Magyarországi Pártja központjának hat szobájában mindig volt látogató, tanácsot kérő, agitációs anyagot széthordó munkás, katona. Aztán meg itt szerkesztették a Vörös Ujságot is. Idejártak hát a dolgozók — ma azt mondanánk, munkáslevelezők — a gyárakból, hogy tudósítsák a párt lapját.

Szinte mindennap a Visegrádi utcai ház elé vonult valamilyen nagyobb tüntető csoport. Munkások, leszerelt katonák, munkanélküliek mind-mind a párttól várták az irányító szót. S a párt vezetői, Kun Béla elvtárs, Szamuely Tibor elvtárs, Vágó Béla elvtárs és a többiek, naponta többször is megjelentek az ablakokban és magyarázták: mi a teendő. Nem volt erő, amely a kommunisták ügyét feltartóztathatta volna.

Csepel, Táncsics Mihály utca 22. A tágas, alacsony épület öt pernyi járásra van a gyártelep főkajától. Tizenkilencben ez volt a

A párt Visegrádi utcai helyiségének belső képe.

csepeli munkások hajléka, a munkásotthon. Most is az, de ma már elsősorban a gyárvaros veteránjainak találkozóhelye. A nyugdíjas, idős munkások máig is gyakran emlegetik a tizenkilences eseményeket. Ezek közt is azt a nevezetes munkásgyűlést, amely 1919. március 18-án ennek az otthonnak falai között zajlott le — és ma már a história lapjaira tartozik.

A liberális-szociáldemokrata kormánykoalíció 1919 februárjában börtönbe vetette a kommunista párt vezetőit. A munkásság egyre növekvő haraggal követelte, hogy engedjék ki Kun Bélát és elvtársait a Gyűjtőfogházból. A jobboldali szociáldemokrata vezetők azonban hallani sem akartak erről. S ekkor, 1919. március 18-án, a párizsi kommün emléknapiján, Csepel munkássága a munkásotthonba hívta tanácskozássra a főváros bizalmiférfiit. Nevezetes tanácskozás volt az. Budapest munkásainak küldöttei elhatározták, hogy a kommunistákhoz csatlakoznak. Kivívják a proletárdiktatúrát, a tanácshatalmat és ha nem megy másképpen, fegyveres erővel szabadítják ki a börtönből a kommunistákat.

Igy hát a csepeli öreg munkásotthon falai között ringott a születő munkáshatalom bölcsője.

Kossuth Lajos tér. Nevezetes történelmi események színhelye

volt 1918—19-ben az Országház tér. Két köztársaságot kiáltottak ki ezen a téren. Az elsőt, a polgári köztársaságot az Országház lépcsőjéről 1918. november 16-án. A másodikat, az igazit, a nép hatalmát, a Tanácsköztársaságot az Országházzal szemben magasló Földművelésügyi Minisztérium erkélyéről hirdették ki 1919. március 23-án.

A csepeli öreg munkásotthon.

Ezen a téren esküdött fel a frontra induló vöröshadsereg sok zászlóalja. Itt állították fel 1919 május elsején a Munka Házát.

S íme milyen szeméj kápráztató mutatványra képes az emlékezés. Talán egy kicsit homályosan, de azért kivehetően feltűnik egy pil-

ra, amikor veszélybe jutott a proletárhaza. A tér közepén állt meg nemegyszer Szamuely Tibor elvtárs nyitott autója. Onnan mondott gyűjtő beszédet, szólította a frontokra a proletariátust.

Oldalt, a Műcsarnok impozáns, oszlopos homlokzata. Itt nyitotta meg Kun Béla elvtárs az addig magántulajdonban tartott, s 1919-

ben a közművelődés számára összegyűjtött műkincsek kiállítását.

Vorosilov út. Akkor Stefánia útnak hívták, s ott pöffszkedett a Park Klub, a dúsgazdagok tivornyáinak színhelye. Ma a Néphadsereg Tiszti Háza.

A Tanácsköztársaság a proletárgyermekeknek adta a Park Klubot. Az egykori újságok tudósításából kitéjük, miként vették birtokukba a palotát.

A Vörös Ujság tudósítója akkor toppant be a zongoraterembe, amikor egy vézna kislányka éppen a zongorát vizsgálta. „Látál már ilyet?” — kérdezte a gyerektől. „Nem!” — rázta fejcsékéjét a kislány. Akkor ült először zongora mellé.

Duna-part — Hungária Szálló. Ma park van a helyén, mert a második világháborúban lebombázták a hotelt.

1919-ben ez volt a Szovjet Ház, a forradalmi kormányzótanács székhelye. 1919. június 24-én három fehér monitor közelítette meg a tanácskormány épületét. Az antant és a bécsi ellenforradalmi csoportok által felbuzgatott fehértisztek ágyúval kezdték löni a monitorokról a Szovjet Házat.

Az ellenforradalmi támadásra fegyvert ragadott Budapest munkássága. A Duna partján barikádokat építettek, s itt is, az Üllői úton, a Ludovika tisztiiskolánál is és mindenütt, ahol felütötte fejét az ellenforradalom, megfutamították a támadókat. A munkásság megvédte hatalmát.

Budapest kövei mesélnek. Dícső tettekre, nagy eseményekre emlékeznek... H. J. — N. J.

A monitorok ágyútüzétől sérült Szovjet Ház homlokzata.